

ETEN, BIDDEN, BEMINNEN

ELIZABETH GILBERT BIJ DE BEZIGE BIJ

Mannen van staal

Elizabeth Gilbert

Eten, bidden, beminnen

De zoektocht van een vrouw
in Italië, India en Indonesië

Vertaling Martine Jellema

2009
DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Cargo is een imprint van uitgeverij De Bezige Bij, Amsterdam

Copyright © 2006 Elizabeth Gilbert

All rights reserved

Copyright Nederlandse vertaling © 2007 Martine Jellema

Eerste druk 2007

Drieëntwintigste druk 2009

Oorspronkelijke titel *Eat, Pray, Love. One Woman's Search for
Everything Across Italy, India and Indonesia*

Oorspronkelijke uitgever Bloomsbury, Londen

Omslagontwerp en omslagillustratie Million Dollar Design

Foto auteur Deborah Lopez

Vormgeving binnenwerk Peter Verwey, Heemstede

Druk Thieme Boekentuin, Apeldoorn

ISBN 978 90 234 4110 6

NUR 302

www.uitgeverijcargo.nl

*Voor Susan Bowen, die zelfs vanaf een afstand
van bijna twintigduizend kilometer mijn steun
en toeverlaat was*

Zeg de waarheid, zeg de waarheid, zeg de waarheid.*

– Sheryl Louise Moller

* Behalve wanneer je probeert noodtransacties in Balinese onroerendgoedkwesities tot stand te brengen, zoals beschreven in boek drie.

Introductie

oftewel

Hoe dit boek werkt

oftewel

De 109de kraal

Wanneer je door India reist – en dan vooral door pelgrims-oorden en ashrams – zie je veel mensen die kralenkettingen om hun nek dragen. Ook kom je veel oude foto's tegen van naakte, magere en intimiderende yogi's (en soms zelfs van mollige, vriendelijke en stralende yogi's) met kralenkettingen. Die kralenkettingen worden *japa mala's* genoemd. In India worden ze al eeuwenlang gebruikt om ervoor te zorgen dat vrome hindoes en boeddhisten zich op hun gebeds-achtige meditatie kunnen blijven concentreren. De ketting wordt in één hand vastgehouden en met de vingers in een rondje geschoven, één kraal per herhaalde mantra. Toen de middeleeuwse kruisvaarders voor hun heilige oorlogen naar het Oosten trokken, zagen ze gelovigen bidden met zulke japa mala's. Ze vonden het zo'n mooie techniek dat ze het idee mee terugnamen naar Europa in de vorm van de rozenkrans.

De traditionele japa mala is een snoer van 108 kralen. Onder de meer esoterische oosterse filosofen wordt 108 be-

schouwd als een zeer gunstig getal, een volmaakt, uit drie cijfers bestaand meervoud van drie, waarvan de losse onderdelen (1, 0 en 8) bij elkaar opgeteld op negen uitkomen, hetgeen drie keer drie is. En drie is natuurlijk het getal dat voor het opperste evenwicht staat, zoals zonneklaar is voor eenieder die ooit de Heilige Drie-eenheid of een doodgewone barkruk heeft bestudeerd. Aangezien dit boek gaat over mijn pogingen om evenwicht te vinden, heb ik besloten het te structureren als een japa mala en mijn verhaal onder te verdelen in 108 verhaaltjes, oftewel kralen. Verder is dit snoer van 108 verhaaltjes onderverdeeld in drie afzonderlijke delen over Italië, India en Indonesië, de drie landen die ik tijdens mijn jaar van zelfonderzoek bezocht. Die onderverdeling houdt in dat elk boek uit 36 verhaaltjes bestaat, wat me op een persoonlijk niveau aanspreekt omdat ik dit alles tijdens mijn zesendertigste levensjaar op papier zet.

Voordat ik helemaal op de Louis Farrakhan-toer ga met dit numerologische gedoe, moet ik er waarschijnlijk bij zeggen dat ik het ook leuk vind om deze verhaaltjes aan een japa mala-structuur op te hangen omdat dat zo heerlijk gestructureerd is. Oprecht spiritueel onderzoek is van oudsher een onderneming waar systematische discipline bij komt kijken. Op zoek gaan naar de Waarheid is niet zomaar een leuk partijtje je-doet-maar, zelfs niet nu, in dit grote tijdperk van iedereen-doet-maar-waar-hij-zelf-zin-in-heeft. Zowel als zoeker als als schrijfster ervaar ik het als nuttig om zo veel mogelijk vast te houden aan mijn kralenketting, zodat ik mijn aandacht beter kan richten op dat wat ik precies probeer te bewerkstelligen.

Hoe dan ook, elke japa mala heeft een speciale extra kraal – de 109de kraal – die als een hanger buiten die gelijkmatig verdeelde kring van 108 hangt. Vroeger dacht ik altijd dat die 109de kraal een reservekraal voor noodgevallen was, net zoiets als de extra knoop op een dure trui of de jongste zoon

van een koninklijke familie. Blijkbaar dient hij echter een nog hoger doel. Wanneer je vingers tijdens het bidden dat herkenningpunt bereiken, is het de bedoeling dat je even ophoudt met mediteren en in plaats daarvan je leermeesters bedankt. Dus hier, bij mijn eigen 109de kraal, wil ik graag even een pauze inlassen, nog voordat ik goed en wel begonnen ben. Ik wil graag mijn dank betuigen aan al mijn leermeesters, die dit jaar in zo veel bijzondere gedaanten aan me zijn verschenen.

Maar mijn dank gaat vooral uit naar mijn goeroe, die de goedheid in eigen persoon is, en die zo vriendelijk was me toestemming te geven om tijdens mijn verblijf in India in haar ashram te studeren. Dit is ook het moment waarop ik graag duidelijk wil maken dat ik helemaal vanuit een persoonlijk perspectief over mijn ervaringen in India schrijf, en niet als theologisch geschoolde geleerde of als iemands officiële woordvoerder. Om die reden zal ik in dit boek ook niet de naam van mijn goeroe noemen – omdat ik niet uit haar naam kan spreken. Haar leer spreekt het beste voor zich. Noch zal ik de naam en/of de locatie van haar ashram onthullen, om dat voortreffelijke instituut een publiciteit te besparen waar het misschien helemaal niet op zit te wachten en die het misschien ook helemaal niet aankan.

En dan nog een laatste uiting van dankbaarheid: hier en daar in het boek zijn om diverse redenen enkele namen veranderd, maar de namen van de mensen (zowel Indiaas als westers) die ik in die ashram in India heb leren kennen heb ik allemaal veranderd. Dit uit respect voor het feit dat de meeste mensen niet op een spirituele pelgrimage gaan om later als personage in een boek opgevoerd te worden. (Tenzij ze natuurlijk mijzelf zijn.) Ik heb maar één uitzondering gemaakt op dat door mezelf aan mezelf opgelegde anonimiteitsbeleid. Richard uit Texas heet werkelijk Richard en komt ook werkelijk uit Texas. Ik wilde graag zijn echte naam

gebruiken in het boek omdat hij zo belangrijk voor me was toen ik in India was.

Nog één laatste opmerking: toen ik Richard vroeg of hij ermee akkoord ging dat ik in mijn boek vermeldde dat hij een voormalige junk en alcoholist was, zei hij dat dat geen enkel probleem was.

Hij zei: 'Ik vroeg me sowieso al af hoe ik dat eens wereldkundig moest maken...'

Maar eerst: Italië...

BOEK EEN

ITALIË

oftewel

'Zeg het alsof je het eet'

oftewel

Zesendertig verhaaltjes over de zoektocht naar genot

I

Ik wou dat Giovanni me kuste.

Natuurlijk zijn er redenen te over waarom dat een verschrikkelijk slecht idee zou zijn. Allereerst is Giovanni tien jaar jonger dan ik en woont hij – net als de meeste Italiaanse mannen van in de twintig – nog bij zijn moeder. Alleen al om die reden is hij voor mij een onwaarschijnlijke minnaar, gezien het feit dat ik een Amerikaanse carrièrevrouw van midden in de dertig ben die net een stukgelopen huwelijk en een verschrikkelijke, eindeloze scheiding achter de rug heeft, onmiddellijk gevolgd door een hartstochtelijke verhouding die uitliep op een weerzinwekkend gebroken hart. Door deze hele reeks verliezen voel ik me nu treurig, broos en zo'n zeventuizend jaar oud. Alleen al uit principe wil ik die leuke, onbezoedelde Giovanni mijn eigen trieste, mislukte ouwe ik niet aandoen. En dan hebben we het nog niet eens over het feit dat ik eindelijk de leeftijd heb bereikt waarop een vrouw zich gaat afvragen of het echt wel zo verstandig is om over het verlies van de ene mooie jongeman met bruine ogen heen te komen door meteen met de volgende in bed te duiken. Vandaar dat ik nu dus al maanden alleen ben. En vandaar dat ik heb besloten dit hele jaar niet aan seks te doen.

Waarop de slimme toeschouwer misschien vraagt: 'Wat doe je dan in godsnaam in Italië?'

Waarop ik maar één antwoord kan geven, vooral als ik zo over de tafel heen naar de knappe Giovanni kijk: 'Goeie vraag.'

Giovanni is mijn uitwisselingspartner. Dat klinkt suggestief, maar dat is het helaas niet. Het wil alleen maar zeggen dat we elkaar een paar avonden per week hier in Rome

ontmoeten om onze spreekvaardigheid te verbeteren. Eerst spreken we Italiaans en heeft hij geduld met mij; vervolgens spreken we Engels en heb ik geduld met hem. Ik ontdekte Giovanni een paar weken nadat ik in Rome was aangekomen, dankzij dat grote internetcafé aan het Piazza Barberini, tegenover die fontein met het beeld van de sexy zeemeerman die in zijn schelp blaast. Hij (dat wil zeggen, Giovanni – niet de zeemeerman) had een briefje op het prikbord geplakt waarop stond dat een native speaker van het Italiaans op zoek was naar een native speaker van het Engels om zijn spreekvaardigheid te verbeteren. Vlak naast zijn oproep hing een ander briefje met precies hetzelfde verzoek, op het woord af identiek, en zelfs met hetzelfde lettertype. Het enige verschil was de contactinformatie. Op het ene briefje stond het e-mailadres van ene Giovanni; op het andere prijkte dat van ene Dario. Maar zelfs het telefoonnummer (een vast nummer, niet mobiel) was hetzelfde.

Afgaande op mijn geweldige intuïtie stuurde ik de beide mannen tegelijkertijd een mailtje, en vroeg in het Italiaans: ‘Zijn jullie soms broers?’

Waarop Giovanni dit zwaar *provocativo* bericht terugstuurde: ‘Nog beter. Tweelingbroers!’

O ja, inderdaad veel beter. Een lange, donkere, knappe, eeneiige, vijftwintigjarige tweeling, bleek later, met van die gigantische zachte, bruine ogen waarvan ik vanbinnen helemaal week word. Toen ik de jongens eenmaal in levenden lijve had ontmoet, begon ik me af te vragen of ik mijn regel om me een jaar lang aan het celibaat te houden misschien toch niet een beetje moest herzien. Misschien kon ik me bijvoorbeeld wel aan het celibaat houden, maar dan *met uitzondering* van twee minnaars in de vorm van een knappe vijftwintigjarige Italiaanse tweeling...? Wat me een beetje deed denken aan een vriendin van me die vegetariër is, behalve als het op spek aankomt, maar goed... Ik zag mijn

ingezonden brief aan de *Penthouse* al voor me: *In de flakerende schaduwen in het Romeinse café was het niet duidelijk wiens handen er strelend over mijn li...*

Nee dus.

Nee, nee en nog eens nee.

Ik brak mijn fantasietje midden in het woord af. Dit was niet het moment om op zoek te gaan naar avontuurtjes en zo (want zo gaan die dingen) mijn toch al gecompliceerde leven nog ingewikkelder te maken. Dit was het moment om op zoek te gaan naar het soort rust en genezing dat alleen kan voortkomen uit alleen zijn.

Hoe dan ook, inmiddels, half november, zijn de verlegen, leergierige Giovanni en ik dikke vrienden. Wat Dario – de drukke, swingende helft van de tweeling – betreft, die heb ik voorgesteld aan mijn schat van een Zweedse vriendin Sofie, en zoals zij tegenwoordig hun avonden in Rome doorbrengen, nou, dat is weer een heel ander soort uitwisseling. Terwijl Giovanni en ik alleen maar praten. Nou ja, eten en praten. Inmiddels brengen we al wekenlang hele avonden aangenaam etend en keuvelend door, waarbij we samen pizza's delen en vriendelijk elkaars grammatica verbeteren, en vanavond is geen uitzondering op die regel. Een leuke avond vol nieuwe uitdrukkingen en verse mozzarella.

Inmiddels is het middernacht en mistig, en Giovanni loopt met me mee naar mijn appartement, door van die Romeinse steegjes die om de oude gebouwen heen kronkelen zoals de moerassige kleine riviertjes in het zuiden van de Verenigde Staten rond schimmige groepjes cipressen stromen. Daar staan we dan, voor mijn deur. We staan tegenover elkaar. Hij klemt me enthousiast tegen zijn borst. We gaan vooruit; de eerste paar weken wilde hij me alleen een hand geven. Ik vermoed dat als ik nog drie jaar in Italië blijf, hij misschien eens het lef zal opbrengen om me een kus te geven. Aan de andere kant, misschien gaat hij me nu wel zoenen, van-

nacht, hier voor mijn deur... het kan nog steeds... ik bedoel, we staan dicht tegen elkaar aan, hier onder het maanlicht... en natuurlijk zou het een ontzaglijk fout plan zijn... maar toch, het is zo heerlijk, de mogelijkheid dat het er nu eindelijk eens van gaat komen... dat hij zich misschien wel over me heen buigt... en... en...

Nee dus.

Hij maakt zich los uit de omhelzing.

'*Good night, my dear Liz,*' zegt hij.

'*Buona notte, caro mio,*' antwoord ik.

In mijn eentje loop ik de trap op naar mijn appartement op de derde verdieping. In mijn eentje laat ik mezelf binnen in mijn piepkleine studio. Weer ga ik hier in Rome in mijn eentje naar bed. Weer hoef ik vanavond niet voor mijn nachtrust te vrezen, want er ligt niets of niemand in mijn bed, behalve een stapel *Wat en hoe in het Italiaans*-gidsjes en woordenboeken.

Ik ben alleen, helemaal alleen, honderd procent alleen.

Op het moment dat dat tot me doordringt, gooi ik mijn tas opzij, laat ik me op mijn knieën vallen en druk ik mijn voorhoofd tegen de vloer. Daar richt ik een hartstochtelijk dankgebed tot het universum.

Eerst in het Engels.

Dan in het Italiaans.

En vervolgens – opdat het allemaal maar helder overkomt – ook nog eens in het Sanskriet.

2

En aangezien ik nu dan toch op mijn knieën op de vloer lig, kan ik die smekende positie net zo goed nog even aanhouden en intussen drie jaar terug in de tijd gaan, naar het mo-

ment waarop dit hele verhaal begon – een moment waarop ik me in precies dezelfde houding bevond: op mijn knieën, biddend op een vloer.

Verder was alles aan die scène drie jaar geleden echter anders. Die keer bevond ik me niet in Rome, maar in de badkamer op de eerste verdieping van het grote huis in een voorstadsje van New York dat ik net met mijn echtgenoot had gekocht. Het was een koude novembermaand, rond drie uur 's nachts. Mijn man lag in ons bed te slapen. Ik hield me al voor de zeventenveertigste achtereenvolgende nacht of zo schuil in de badkamer, en net als bij al die eerdere gelegenheden lag ik te huilen. En wel zo hard dat zich vóór me een groot tranenmeer met snot op de badkamertegels uitstreekte, een waar Lake Inferior (zo je wilt) van schaamte, angst, verwarring en zorgen.

Ik wil niet meer getrouwd zijn.

Ik deed mijn uiterste best om dat niet te weten, maar de waarheid bleef zich aan me opdringen.

Ik wil niet meer getrouwd zijn. Ik wil niet in dit grote huis wonen. Ik wil geen baby.

Maar er werd wel van me verwacht dat ik een baby wilde. Ik was eenendertig. Mijn man en ik – acht jaar bij elkaar, waarvan zes jaar getrouwd – hadden ons hele leven opgebouwd rondom de gedeelde verwachting dat ik, als ik eenmaal de stokoude dertig was gepasseerd, het wel rustig aan zou willen gaan doen en kinderen zou willen krijgen. Tegen die tijd, verwachtten we allebei, zou ik het reizen wel zat zijn en zou ik gelukkig zijn met een groot, druk huishouden vol kinderen en zelfgemaakte quilts, met een leuke achtertuin en een gezellige stoofpot die op het fornuis stond te pruttelen. (Het feit dat dit een behoorlijk natuurgetrouwe weergave van mijn eigen moeder was, geeft wel aan hoeveel moeite ik ooit had om het verschil te zien tussen mezelf en de sterke vrouw die me heeft opgevoed.) Maar zelf wilde

ik – ontdekte ik tot mijn afgrijzen – helemaal niets van dat alles. In plaats daarvan hing me, toen ik eenmaal achter in de twintig was, die DERTIG-deadline als een terdoodveroordeling boven het hoofd, en ik kwam erachter dat ik helemaal niet zwanger wilde worden. Ik bleef maar wachten tot ik een baby wilde, maar dat gebeurde niet. En geloof me, ik weet hoe het voelt om iets te willen. Ik weet maar al te goed hoe verlangen voelt. Maar er was geen sprake van verlangen. En daarbij bleef er iets door mijn hoofd spoken wat mijn zusje ooit tegen me had gezegd terwijl ze haar eerstgeborene de borst zat te geven: ‘Een baby krijgen is net zoiets als een tatoeage op je voorhoofd laten zetten. Je moet echt zeker weten dat je het wilt, anders moet je er niet aan beginnen.’

Maar hoe kon ik nu nog terug? Voor alles was gezorgd. Dit moest het jaar worden. We waren al een paar maanden bezig te proberen zwanger te worden. Er was echter nog niets gebeurd (behalve dan dat ik – in een bijna sarcastische parodie op een zwangerschap – last had van psychosomatische ochtendmisselijkheid en elke dag na het ontbijt van pure zenuwen overgaf). En elke maand fluisterde ik wanneer ik ongesteld werd stiekem in de badkamer: *Dank u, dank u, dank u, dank u wel dat ik nog een maandje mag leven...*

Ik had geprobeerd mezelf ervan te overtuigen dat dat normaal was. Zo voelden alle vrouwen zich als ze probeerden zwanger te raken, had ik besloten. (‘Ambivalent’ was het woord dat ik gebruikte, om maar niet die veel nauwkeuriger beschrijving te hoeven gebruiken: ‘vervuld van afgrijzen’.) Ik probeerde mezelf ervan te overtuigen dat mijn gevoelens doodnormaal waren, hoewel alles op het tegendeel wees – zoals bijvoorbeeld die kennis die ik een week eerder tegen het lijf was gelopen, die net had ontdekt dat ze voor het eerst zwanger was, na twee jaar vruchtbaarheidstherapie die een absoluut fortuin had gekost. Ze was helemaal in extase. Ze wilde al eeuwen moeder worden, vertelde ze me. Ze gaf